

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme-İzlemeye Dayalı Metin Üretme Becerilerinin Değerlendirilmesi: Bir Yetizleme Çalışması*

Ali GÖÇER*

Özet

Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının yazma eğitimi dersinde yetizleme tekniğiyle ürettikleri metinler üzerinden metin üretme becerilerini değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda Türkçe öğretmenliğinde okuyan öğretmen adaylarına 2021-2022 ve 2022-2023 öğretim yıllarında dinleme-izleme temelli metin oluşturma çalışmaları yaptırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi ve doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Üretilen metinler türlere göre ayrılarak tür bazında seçkisiz (random) örnekleme yoluyla 15 metin incelenecek çalışma dokümanı olarak belirlenmiştir. Belirlenen metinler betimsel analiz tekniğiyle incelenmiştir. İnceleme sonucunda yürütülen yetizleme çalışmasıyla öğretmen adaylarının 10 ayrı türde metin ürettikleri görülmüştür. Üretilen metinlerin yaklaşık %80'ini (87 metinden 68'i) söyleşi, öykü, şiir ve deneme türünde yoğunlaştığı ve bunun kaynak materyalde yer verilen katılımcıların konuşmalarıyla bütünleşme sağlayacak içerik açısından yerinde bir seçim olduğu değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda katılımcı puanlarının genel ortalamasına (91,46) göre, üretilen metinlerin yazıyı oluşturan unsurlar açısından çok iyi seviyede olduğu görülmüştür. Metinlerin yetizleme tekniğinin konu, içerik, metin türü ve tercih edilen anlatım biçiminin metin türüne uygunluğu ölçütlerine göre "Çok iyi" derecesinde uygun olduğu ancak "yalnızca incelenen metin -ya da kaynak materyalin- çerçevesi içinde kalınmadan ve başka verilerle desteklenerek zenginleştirilmiş olması" şeklinde belirtilen içerik özelliği dereceleme aralığında en düşük kaldığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının üretilen metinlerin Yazılı Anlatımı Puanlama Anahtarı ölçütlerine göre katılımcı puanlarının genel ortalaması 93,86 olup oluşturulan metinlerin genel olarak nitelikli ve yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, dinleme becerisi, yazma becerisi, yetizleme (yetiştirme-tamamlama) tekniği.

Evaluation of Turkish Teacher Candidates' Listening-Watching-Based Text Production Skills: Application of A Yetizleme (Cultivation-Completion) Technique

Abstract

The purpose of this research is to evaluate the text production skills of Turkish teacher candidates through the texts they produced with the training-completion technique in the writing education course. For this purpose, teacher candidates studying in Turkish language teaching were given listening-monitoring based text creation exercises in the 2021-2022 and 2022-2023 academic years. Qualitative research method and document review technique were used in this research. The produced texts were separated according to their genres and 15 texts were determined by random sampling on the basis of genre as the working documents to be examined. The determined texts were examined with the descriptive analysis technique. As a result of the examination, it was seen that the teacher candidates produced 10 different types of texts with the yetizleme (cultivation-completion) study. It has been evaluated that approximately 80% of the produced texts (68 out of 87 texts) are concentrated in the form of conversation, story, poem and essay, and this is a suitable choice in terms of content that will integrate with the speeches of the participants in the source material. As a result of the examination, it was seen that the texts produced according to the general average of the participant scores (91,46) were at a very good level in terms of the elements that make up the text. It is stated that the teaching (cultivation-completion) technique of the texts is appropriate at the level

* Bu çalışma 02-06 Kasım 2023 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen 17. Uluslararası Eğitim Camiası Sempozyumu'nda sunulan sözlü bildiri temel alınarak geliştirilmiştir.

* Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Kayseri / Türkiye, gocer@erciyes.edu.tr

ORCID : <https://orcid.org/0000-0002-6880-2611>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Göçer, A. (2024). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme-İzlemeye Dayalı Metin Üretme

Becerilerinin Değerlendirilmesi: Bir Yetizleme Çalışması *Küllüye*, 5(1), 1-18

DOI: 10.48139/aybukulluye.1401953

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş / Received	Kabul / Accepted	Türü / Type	Sayfa / Page
8 Aralık 2023	11 Mart 2024	Araştırma Makalesi	1-18
8 December 2023	24 March 2024	Research Article	

of "Very good" according to the criteria of the subject, content, text type and the preferred expression style to the text type. However, it was observed that the content feature stated as "only the analyzed text - or source material - should be enriched without staying in its frame and supported by other data" remained the lowest in the rating range. However, it has been observed that the content feature specified in the form is the lowest in the rating range "only the examined text -or source material- is enriched without being framed and supported by other data". According to the Written Expression Scoring Key criteria of the texts produced by the pre-service teachers, the overall average of the participant scores is 93.86. It has been concluded that the produced texts are generally qualified and sufficient.

Keywords: Turkish education, listening skills, writing skills, yetizleme (Cultivation-completion) technique.

Extended Abstract

Introduction

Language is the most basic means of communication, interaction and sharing. Language is the only tool that people use to communicate with those around them and institutions at all layers of society and to express themselves accurately and effectively. One of the main ways in which language fulfills its functions is the comprehension skill area, which is built by the effective use of listening and reading skills, and the other is the expression skill area, which is demonstrated by the effective and efficient use of speaking and writing skills.

Listening, which is one of the two basic ways of understanding skills, is an indispensable skill that should be used effectively in all areas of life. In order to demonstrate writing skills, which are among the most productive linguistic skills, effectively and accurately, knowledge gained through reading and listening is needed.

This study focuses on how listening-based writing skills can be developed in an interactive and complementary way. Using listening and monitoring materials with different contents before writing and thus carrying out preparatory activities for writing are very functional in helping students gain cognitive and affective readiness for writing and completing the writing process efficiently. One of the techniques that can be used before writing to improve students' writing proficiency and enable them to produce content-rich text is the yetizleme (Cultivation-completion) technique.

Purpose

The purpose of this research is to evaluate the text production skills of Turkish teacher candidates through the texts they produced with the training-completion technique in the writing education course. For this purpose, in the 2021-2022 and 2022-2023 academic years, the pre-service teachers were made to create a listening-watching-based text in the third-grade writing education course of Turkish teaching. In line with the purpose and scope of the research, answers to the following questions were sought in the research:

1. How are Turkish teacher candidates capable of producing different types of texts based on listening-watching?
2. What is the general view of the texts produced by Turkish teacher candidates based on listening-watching in terms of text types and written expression features?
3. What is the general view of Turkish teacher candidates and the texts they produce in terms of the elements that make up the text?

Method

Qualitative research method was used in this research. In this context, the texts produced by Turkish teacher candidates based on listening and watching with the narrowing technique were examined by choosing the document analysis technique for the purpose of determining the situation. The produced texts were separated according to their genres and 15 texts were determined by random sampling on the basis of genre as the working documents to be examined in the research. In the examination of the determined texts used descriptive form of analysis and in this context, it was examined how the teacher candidates can produce different types of texts based on listening-watching, the elements of the produced texts, the text types of the texts and the written expression characteristics of the texts.

Results and suggestions

As a result of the examination, it was seen that the teacher candidates produced 10 different types of texts with the yetizleme (cultivation-completion) study. It has been evaluated that approximately 80% of the produced texts (68 out of 87 texts) are concentrated in the form of conversation, story, poem and essay, and this is a suitable choice in terms of content that will integrate with the speeches of the participants in the source material. As a result of the examination, it was seen that the texts produced according to the general average of the participant scores (91,46) were at a very good level in terms of the elements that make up the text. It is stated that the teaching (cultivation-completion) technique of the texts is appropriate at the level of "Very good" according to the criteria of the subject, content, text type and the preferred expression style to the text type. However, it was observed that the content feature stated as "only the analyzed text - or source material - should be enriched without staying in its frame and supported by other data" remained the lowest in the rating range. However, it has been observed that the content feature specified in the form is the lowest in the rating range "only the examined text -or source material- is enriched without being framed and supported by other data". According to the Written Expression Scoring Key criteria of the texts produced by the pre-service teachers, the overall average of the participant scores is 93.86. It has been concluded that the produced texts are generally qualified and sufficient.

Turkish and literature teachers should have a basic understanding in their writing education processes that they will teach their target audience 'genre-oriented' writing instead of 'composition' writing. For this purpose, students should be made aware of genres by making them understand the characteristic features of literary genres. In the writing education courses given to prospective teachers, the understanding of language skills should be gained and developed with an integrated language teaching approach. In this regard, teacher candidates should be encouraged to produce texts based on listening and watching. In addition, they should be provided with experience with practices aimed at implementing complementary and holistic education approaches that will ensure co-integration with reading and speaking skills.

Giriş

Dil en temel iletişim, etkileşim ve paylaşma aracıdır. İnsanların çevresindekilerle ve toplumdaki tüm katmanlarındaki kurumlarla iletişim kurmada ve kendilerini doğru ve etkili bir şekilde ifade etmede başvurduğu yegane araç

dildir. Dilin işlevlerini yerine getirmesinin ana yollarından biri dinleme ve okuma becerilerinin etkin kullanımıyla inşa edilen anlama beceri alanı diğeri de konuşma ve yazma becerilerinin etkili ve verimli kullanımıyla sergilenen anlatma beceri alanıdır.

Anlama beceri alanının iki temel yolundan biri olan dinleme yaşamın her alanında etkin kullanılması gereken olmazsa olmaz becerilerdendir. Göğüş'e (1978) göre dinleme, bilgi almanın, öğrenmenin, anlamamanın başlıca yollarından biridir. Toplumsal ilişkiler dinlemeye sıkıca bağlıdır. Araştırmalar, bir kişinin insanlarla birlikte olduğu sürenin %42'sini dinlemekle geçirdiğini göstermektedir. Okul başarısı da öğrencinin dinleme yeteneğine sıkı sıkıya bağlıdır. Dinleme, işittiğini anlamak amacıyla dikkat harcamak ve bir sonuç çıkarmak için konuşmayı izlemektir (s. 227-228).

Akdağ (2022, s. 114), yaptığı lisansüstü tez çalışmasında "Öğrencilerin alıcı dil becerilerinde daha başarılı olduğu üretici dil becerilerinden birisi olan yazma becerisinde ise daha düşük düzeyde başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dinlediğini anlama becerisinin araştırma kapsamına alınan üç beceri içinde öğrencilerin en başarılı olduğu, yazma becerisinin ise öğrencilerin en düşük düzeyde başarılı olduğu beceri olduğu sonucuna ulaşmıştır."

Türkçeyi etkili bir şekilde kullanabilen, yeterli düzeyde anlama ve anlatma becerisine sahip olan öğrencilerin bilimsel, eleştirci, araştırmacı ve yaratıcı düşünebilen, düşüncelerini uygun bir üslup ve tutarlılıkla ifade edebilen birey niteliklerini kazanmalarında ortaokullarda gerçekleştirilen Türkçe eğitiminin belirleyici bir işlevi söz konusudur (Göçer, 2018b, s. 41). Anlama ve anlatma becerilerinin etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için temel dil becerilerinin birbirlerini bütünlenecek şekilde etkileşimli olarak kazandırılıp geliştirilmesi gerekmektedir.

Dinleme ve konuşma becerileri aile ortamı ve sosyal çevre imkânları çerçevesinde edinilir. Okuma ve yazma becerileri ise okul ortamlarında verilen programlı ve sistemli etkinliklerle kazandırılmaya çalışılır. Okuma yazma mekanizmasının kazandırıldığı okulun ilk yıllarında okuma ve yazma becerileri sistemli eğitim etkinlikleriyle kazandırılmaya çalışılmaktadır. Sınıf seviyesi yükseldikçe becerilerin birbirini tamamlayacak şekilde gelişim süreci işletilebilmek için tümleşik dil öğretimi anlayışıyla hareket edilmekte ve temel dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik iç içe ve karma etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

Üretici dilsel becerilerden olan yazma becerisinin etkili ve doğru bir şekilde sergilenebilmesi için okuma ve dinleme yollarıyla kazanılan birikime, deneyimlerle elde edilen tecrübelerle, gözlem ve yaşamışlıklarla sahip olunan farklı bakış açılarına ihtiyaç vardır. Sahip olunan bilgi ve birikimin sözlü olarak paylaşılması da yazma becerisinin etkili kullanılmasında bireylere belli bir oranda hazırbulunmuşluk kazandırır. Kısaca özetlemek gerekirse dil becerileri birbirini bütünlenecek şekilde işlevler gördüğünden etkileşimli bir şekilde tasarlanan etkinliklerle geliştirilmeye çalışılması gerekmektedir.

Dil eğitimi süreçlerinde bilim ve teknolojiye gelişmelerden yararlanarak güncel materyallerin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Özellikle dinleme-izleme becerisinin geliştirilmesinde kullanılabilecek birçok materyal bulunmaktadır. Seslendirilmiş şiirlerin ses dosyaları, önemli kişilerle yapılmış görüşme kayıtları

özellikle de kısa film ve videolar dinleme-izleme becerisinin geliştirilmesinde kullanılabilecek materyaller arasındadır. Bunun yanında günümüzde müzik, finans, medya, sinema, iletişim vb. birçok alanda bireylere etkileşim imkânı sunan teknolojik gelişmeler sayesinde bilgi kaynaklarına erişimin yaygınlaşması, eğitim alanında farklı uygulamaların yürütülmesi açısından uygun ve farklı seçenekler sunmaktadır. Bugünün dünyasında bilim ve teknolojiye gözlemlenen gelişmelere bakıldığında bireylerin hayata hazırlanma sürecinin farklı materyallerle ve çok uyaranlı eğitim ortamlarında gerçekleştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Yazma eğitimi, konu seçiminden ortaya konulan çalışmaların değerlendirilmesine kadar öğrencilerin etkin olduğu, öğretmenin rehberlik yaptığı dinamik bir süreci gerektiren amaçlı bir eğitim etkinliğidir (Göçer, 2010. s. 273). Öğrencilerin buldukları sınıf düzeyinde hedeflenen yazma kazanımlara eriştirilmesinde yazma öncesi hazırlayıcı etkinliklerin işlevleri yadsınamaz. Yazma öncesi hazırlayıcı etkinlikler çerçevesinde dinleme-izleme materyallerinin kullanılarak öğrencilerin yazmaya bilişsel ve duyuşsal hazırbuluşluk kazanmalarının sağlanması yazma sürecinin verimliliğini doğrudan etkileyecek ve öğrencilerin yazma yeterlikleri geliştirilebilecektir.

Bu çalışmada dinlemeye dayalı yazma becerilerinin etkileşimli ve birbirini bütünleyecek şekilde nasıl geliştirilebileceği üzerinde durulmuştur. Yazma öncesi farklı içerikteki dinleme izleme materyallerinin kullanılması ve bu yolla yazmaya hazırlayıcı etkinliklerin gerçekleştirilmesi, öğrencilerin yazmaya bilişsel ve duyuşsal hazırbuluşluk kazanmalarında ve yazma sürecinin verimli bir şekilde tamamlanmasında oldukça işlevseldir. Öğrencilerin yazma yeterlikleri geliştirilebilecek ve içeriği zengin metin üretmelerini sağlayacak yazma öncesi kullanılabilecek tekniklerden birisi de yetizleme tekniğidir.

Araştırmanın Kuramsal Boyutu

Yetizleme Çalışması

Fransız yazın kuramcısı Julia Kristeva'nın "Her metin alıntılardan oluşan bir mozaiktir; her metin, bir başka metnin dönüştürülmesi ve bir başka metnin kendi içinde eritilmesidir. Her metnin, kendisinden önce yazılmış metin ya da metinlerle az ya da çok etkileşimi vardır." sözünü hatırlatan Günay (2007, s. 211-214), "Bir metin diğer tüm anlatılardan yalıtılmış, onlardan soyutlanmış bir şey olmayıp, tek başına da yazılmaz." demekte ve yetizleme çalışması ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir: "Özellikle öğrencilerin sınıfta ve sınıf sonrası ödev olarak yaptığı metin inceleme yaklaşımlarından birisi de yetizlemedir (fr. dissertation). Bu inceleme ve araştırma biçimi, okunan bir metinden yola çıkılarak yapılır. Konu seçimi, incelenen metinden olmak durumundadır. Yetizleme, bir konuyu değerlendirmek için oluşturulmuş bir metin türüdür. Okunan bir metindeki izlekten yola çıkarak, başka bilimlerin (toplumbilim, tarih, dilbilim, sözbilim, ruhbilim vb.) verilerinden de yararlanılarak öğrenciden yazılması istenen kanıtlayıcı, betimleyici ya da açıklayıcı nitelikteki metin tipini belirtir. Birkaç sözcükle açıklanmış bir sorudan yola çıkarak yeni bir metin oluşturulur. Yetizleme için kullanılacak konu, tek bir sözcük olabileceği gibi, bir soru ya da alıntı biçiminde olabilir. Çalışmanın sınırlarını belirten buyurumlar, bazı talimatları içerebilir."

Yazma ödevleri yolu ile öğrenciler plan geliştirme ve içerik dönüştürmeye yönelik deneyim kazanmaktadırlar (Hillocks, 1987, s. 75). Murray'a (1980, s. 4-5)

göre, “Yazma süreci en temel niteliğini keşfetme ile kazanır. Bu süreç tekrarlama, taslak hazırlama ve gözden geçirme gibi aşamaları gerekli kılar ve bu aşamalar anlamı keşfetmek için birbirleriyle sürekli etkileşim içindedir.”

Öğrencilerin tamamlayıcı yazma çalışmalarıyla kaynak metinden alımlanan içerik ya da mesajın yeni bir tasarım ile dönüştürülüp geliştirilmesinin çabası içerisinde olması ve sonuçta yeni içerik ve boyutu farklı bir metin oluşturabilmenin deneyime sahip olması, yetizleme çalışmalarının en önemli boyutunu oluşturmaktadır.

Yetizleme çalışmaları kapsamında verilen yazma görevlerinde kaynak metin (ya da metin niteliğine sahip materyalin) içeriğinin dönüştürülmesi önemli olduğundan anlamın iyi anlaşılıp kavranması, anlatılmaya çalışılan duygu ve düşünceleri yerli yerinde ortaya koyacak içeriğin de iyi yapılandırılması önemlidir. Bunun için öncelikle yazma becerisiyle ilgili belli düzeyde teknik alt yapı ve metin üretme deneyimi gerekir.

Okuma/dinleme-izleme yoluyla anlatılanları keşfetmeye çalışarak tam ve doğru kavrayabilme yeterliği, anlamının gerçekleşmesini sağlayacaktır. Anlamlandırma ve özgün anlamlar kurma zemininde bu kavrama çabasıyla erişilen zihinsel odaklanma ve duyuşsal hazırbulunuşluk, anlatıma yoğunlaşmayı, içeriği zengin, anlam derinliğine sahip nitelikli metinler üretebilmeyi de sağlayacaktır.

Yetizleme çalışmalarında dikkat edilecek noktalar

Yetizleme, herhangi bir konuyu farklı bir açıdan ve/veya farklı bir boyutta ele alarak yapılan inceleme, değerlendirme ve yeniden yapılandırma uğraşısıyla içeriği ve boyutları farklı yeni bir metin üretme çalışmasıdır.

Yetizleme, özellikle sınıf içi etkinliklerle oluşturulan yazma zemini ve yönergelerle sınıf sonrasına görev olarak verilerek tamamlanması istenen bütünlüycü/tamamlayıcı bir metin oluşturma çalışmasıdır. Kısaca yetizleme, incelenen bir metinden/konudan yola çıkarak gerçekleştirilen bir metin üretme çalışmasıdır. Yetizlemeye kaynaklık edecek ürün tek bir olay, durum, olgu veya tek bir sözcük, bir özdeyiş, tek soru, bir kitaptan alınan kısa bir kesit olabilir. Etkinlik öncesi öğrencilere çalışmanın odağını ve çerçevesini belirten, sınırlarını çizen bir yönerge verilebilir.

Yetizlemede yalnızca okunan/dinlenen-izlenen, incelenen metnin anlam yelpazesi dışına çıkarak yeni bir bağlamda farklı içerikte metin oluşturulması oldukça önemlidir. Üretilen metnin kaynağı, okunan/dinlenen-izlenen, incelenen metin, yorumlanan görselden, anlatılan bir olaydan, dinlenen bir şiirden, tartışılan bir olgu veya durumdan vb. içerikteki unsur ve materyaller olmaktadır. Bununla birlikte, kaynak metindeki görüş ve fikirlerden, bir cümleden, bir sorudan yola çıkarak ve başka disiplinlerin bilimsel verileriyle karşılaştırmalar yapılarak içeriği farklı ve zengin yeni bir metin oluşturulur.

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Öğretmen adaylarının ileride yerine getirecekleri görevlerini hedeflenen ve beklenen şekilde yürütebilmeleri için meslek öncesi eğitimleri sürecinde yalnızca teorik bilgi sahibi olmaları hedeflenmemekte aynı zamanda uygulama çalışmaları ile de teorinin pratiğe aktarılmasını da deneyimlemeleri gerekmektedir. Yazma Eğitimi dersinde Türkçe öğretmeni adaylarına bir yandan ortaokul öğrencilerinin

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme-İzlemeye Dayalı Metin Üretme...

yazma becerilerini etkili kullanabilmeleri için tasarladıkları etkinlikleri uygulamalarına fırsat verilirken diğer yandan da yazma çalışmalarıyla metin üretme deneyimi kazanmalarına çalışılmaktadır. Bu çerçevede değişik yöntem ve tekniklerin işe koşulduğu metin üretme çalışmaları yaptırılmaktadır. Bu çalışmalardan bir tanesi de dinleme-izlemeye dayalı metin oluşturmalarının ortamları tasarlanarak gerçekleştirilen yetizleme tekniğinin uygulanmasıdır. Dinleme-izlemeye dayalı yetizleme tekniğinin kullanımıyla üretilmesi istenen metinlerin yazılı anlatım özellikleri ve yazma becerisi yeterlikleri ile ilgili gerekli açıklamalar yapılmış ve üretilen metinlerin önceden belirlenen ölçütlerin yer aldığı ölçeklerle incelenmesi planlanmıştır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, oluşturdukları metinlerin incelenmesi yoluyla Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme-izlemeye dayalı metin üretme becerilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu soruların cevapları aranmıştır:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme-izlemeye dayalı farklı türde metin üretebilme durumları nasıldır?
2. Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme-izlemeye dayalı ürettikleri metinlerin metin türleri ve yazılı anlatım özellikleri açısından genel görünümü nasıldır?
3. Türkçe öğretmeni adaylarının ve ürettikleri metinlerin metni oluşturan unsurlar açısından genel görünümü nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede Türkçe öğretmeni adaylarının yetizleme tekniğiyle dinleme-izlemeye dayalı ürettikleri metinler, durum belirleme amacı doğrultusunda doküman inceleme tekniği tercih edilerek incelenmiştir.

Durum çalışması, bir ortamı, bir nesneyi, belgeleri veya belirli bir olayı detaylı inceleme olarak tanımlanmaktadır (Aybek, 2019, s. 323). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmalarda doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda çalışılan araştırma problemleriyle ilişkili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dahil edilebilir. Bu tür araştırmalarda araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217-218).

Çalışma Evreni/Çalışma Grubu

İki türlü evren vardır. Birincisi 'genel evren', ikincisi ise 'çalışma evreni'dir. Genel evren, tanımlanması kolay fakat ulaşılması güç ve hatta çoğu zaman olanaksız bir bütündür. Örneğin insanları evren olarak alan bir araştırmacının tüm insanlara ulaşması ya da onlara genellenebilecek bir başka yol izleyerek tümüyle güvenli bir sonuca varması olanaksızdır. Bu nedenle, olası yanlış anlamaları da kaldırabilmek için "çalışma evreni" kavramı geliştirilmiştir. Çalışma evreni, ulaşılabilen evrendir. Bu yönü ile somuttur. Araştırmacının ya doğrudan ya da ondan seçilmiş bir örnek küme üzerinde çalışarak hakkında görüş bildirebileceği evren çalışma evrenidir (Karasar, 2011, s. 110).

Bu araştırmanın çalışma evrenini eğitim fakültelerinde okuyan ve yazma eğitimi dersini alan öğrenciler, çalışma grubunu ise Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği 2021-2022 ve 2022-2023 eğitim öğretim yılları Bahar Dönemi Yazma Eğitimi dersini alan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 87 üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Çalışma Dokümanı

Çalışma grubundaki katılımcılar Yazma Eğitimi dersinde dinleme-izlemeye dayalı yetizleme tekniği yoluyla 87 metin oluşturmuşlardır. Katılımcıların oluşturdukları metinler önce türlere göre ayrılmış ve daha sonra oluşturulan metinlerin türlere dağılım oranlarına göre tür bazında seçkisiz (random) örnekleme yoluyla 15 metin araştırmada incelenecek çalışma dokümanı olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin incelenmesinde betimsel analiz tercih edilmiştir. İncelenmek üzere belirlenen metinlerin; türleri, türlere göre dağılım durumları, metni oluşturan unsurlar açısından nitelikleri, metinlerin üretim süreçleri ve içeriklerinin yetizleme tekniğine uygunluklarının belirlenmesinde betimsel analiz biçimi kullanılmıştır.

Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analiz; analiz için çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması aşamalarından oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256). Nitel veri analizi, yaratıcı, tümevarımcı, betimleyici bir yaklaşımı benimseyerek verilerin birden fazla incelemeye tabi tutularak sistematik bir şekilde kategorilerin oluşturulması, kategorilerin ve kategoriler arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi, verilerin betimlenerek analiz edilmesi ve analizin bir süreçte dayandırılması özelliklerini taşır (Ekiz, 2009, s. 74). Bu yaklaşım doğrultusunda katılımcılar tarafından üretilen ve incelenmek üzere araştırma dokümanı olarak seçilen metinler araştırmacı tarafından (konu seçiminin kaynak materyalden yola çıkılarak belirlenip belirlenmediği; içeriğin, yetizlemede kaynak materyalin çerçevesi içinde kalınmadan genişletilip genişletilmediği ve oluşturulan metnin betimleyici, açıklayıcı ya da kanıtlayıcı türlerden hangisine ait olduğuyla ilgili) incelendikten sonra iki Türkçe eğitimi alan uzmanının görüşüne sunulmuş ve alınan görüşler doğrultusunda analiz üzerinde gerekli değişiklikler yapılmıştır. Yazma sonrası incelenen çalışmalar üzerinde yapılan düzeltmelerle ilgili olarak geribildirimlerde bulunulmuştur.

Veri Toplama Süreci

Süreç Akış Bilgisi

Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği programı öğrencilerinin 3. sınıfta almış oldukları Anlatma Teknikleri II: Yazma Eğitimi dersi sürecinde haftalık olarak yazma çalışması gerçekleştirilmektedir. Sürdürülen çalışmalar içerisinde yer verilen yetizleme tekniğiyle dinleme-izlemeye dayalı metin üretme çalışması planlanmıştır.

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme-İzlemeye Dayalı Metin Üretme...

Süreç başlatılmadan önce yapılacak çalışma ile ilgili olarak öğrencilere yetizleme çalışmasının sınıf içi ve sınıf sonrası ödev olarak yapılan bir metin oluşturma çalışması olduğu hatırlatılmış ve yönerge yönlendirmeleri çerçevesinde Göçer'in (2012), Günay (2007, s. 246) tarafından verilen açıklamalar doğrultusunda oluşturduğu aşağıdaki noktalara değinilmiştir:

- *Yetizleme*, bir konuyu değerlendirmek için oluşturulmuş bir metin türüdür.
- *Konu Seçimi*: Yazma konusu sınıfta okunan metinden (ya da kaynak materyalden) hareketle (metindeki izlekten yola çıkılarak) belirlenir.
- *İçerik*: Yetizlemede yalnızca incelenen metin (ya da metin niteliği taşıyan kaynak materyalin) çerçevesi içinde kalınmaz. Oluşturulacak metnin kaynağı incelenen metindir (ya da kaynak materyaldir), ancak ortaya konulan düşünce başka verilerle desteklenir. Yeni bir metin oluşturulmasında tek bir sözcükten hareket edilebilir veya bir sorudan yola çıkılabilir. Metinler alıntı yapılarak (zenginleştirilebilir) veya alıntıya kaynak oluşturulacak şekilde oluşturulabilir.
- *Metinde Tercih Edilen Anlatım Biçimi*: Oluşturulacak metnin türü işlenen konu ve yazarın isteğine göre kanıtlayıcı, betimleyici ya da açıklayıcı olabilir.
- *Metin Türü*: Oluşturulan metnin taşıdığı karakteristik özellikler bakımından edebi türlere uygunluğu.

Yetizleme çalışmasında yazma öncesi TRT Ömür Dediğin programından bir örneğin kısa bir kesitinin öğrenciler tarafından dinlenip izlenmesi sağlanmış, öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmış ve aşağıda özetlenen yönerge verilmiştir.

Üretilen Metne Verilen Yönerge: TRT Ömür Dediğin programının belirlediğiniz bir bölümünü izleyerek içinde bulunduğunuz duygu ve düşünce durumunu yansıtan bir metin oluşturunuz.

Oluşturulacak/Üretilen Metin Türü: Serbest

Kaynak Materyal: Ömür Dediğin Programı (Belirlenen Bir Bölüm)

Yazma Tekniği: Yetizleme

Ayrılan süre sonunda öğrenciler tarafından ortaya konulan metinler incelenmek üzere toplanmıştır.

İnceleme çalışmaları sırasında katılımcı öğretmen adayları ve ürettikleri metinler numaralandırılarak aşağıdaki şekilde kodlama yapılmıştır:

K1, K2, K3...: Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3...

KM1, KM2, KM3...: Katılımcı Metni 1, Katılımcı Metni 2, Katılımcı Metni 3...

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde öğrencilerin yetizleme çalışması ile ürettikleri metinlerin farklı açılardan sahip olunan niteliklerinin görünümü ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Üretilen Metinlerin Türlerine Dağılımlarının Görünümü

<i>Oluşturulan/Üretilen Metinlerin Türlerine Dağılımları</i>		
Üretilen Metin Türü	Üretilen Metin Türü Sayısı	%
Sohbet (Söylesi)	28	32,18

Deneme	22	25,28
Öykü	10	11,49
Şiir	8	9,20
Fıkra (Köşe Yazısı)	6	6,90
Anı/Hatıra	6	6,90
Mektup	2	2,30
Günlük (Günce)	2	2,30
Makale	1	1,15
Biyografi	1	1,15
Otobiyografi	1	1,15
Toplam	87	100

Tablo 1’den de görülebileceği gibi Türkçe öğretmeni adayları TRT Ömür Dediğin programının kaynak olarak kullanıldığı dinleme-izlemeye dayalı metin oluşturma çalışmalarında 11 farklı metin türünde toplam 87 metin üretmişlerdir. Üretilen metinlerin türlere dağılımlarının görünümüne bakıldığında en çok üretilen ilk dört türün sohbet (söyleşi), deneme, öykü ve şiir olduğu görülmektedir. Sıralanan bu ilk dört tür, üretilen toplam metin sayısının yaklaşık %80’ini oluşturmaktadır.

Tablo 2. İncelenmek Üzere Seçilen Metinler ve Türleri

<i>İncelenen Metinlerle İlgili Bilgiler</i>			
<i>Katılımcı</i>	<i>İncelenen Metin Adı</i>	<i>İncelenen Metin Türü</i>	<i>Kaynak Materyal</i>
K ₆₀	Ânın Değeri	Sohbet (Söyleşi)	
K ₄₂	Ömür Dediğin!	//	
K ₇₉	Ölümden De Yiğitlik Vardır	//	
K ₃₀	Acı Veren Bekleyiş	Deneme	
K ₅₈	Güçlüklere Rağmen Yaşamak	//	
K ₄₅	Yaseminler Tüterken	Öykü	
K ₅₅	Dinmeyen Sızı	//	
K ₅₃	Ömür Dediğin Nedir ki!	Şiir	TRT Ömür Dediğin Programı
K ₆₅	Seksen Altı Yaş	//	
K ₂₉	Yoldaş	Fıkra (Köşe Yazısı)	
K ₅₀	Huzur Kokan Günler	Anı/Hatıra	
K ₇₁	Ey Ömür!	Mektup	
K ₄₈	Sevgili Günlüğüm	Günlük (Günce)	
K ₇₄	Yaşanılan Yıllar	Biyografi	
K ₇	Sevdiğim Özelliklerim	Otobiyografi	

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarının Yazma Eğitimi dersinde TRT Ömür Dediğin Programından bir bölümü belirleyerek dinleme-izlemeye dayalı yetizleme tekniği yoluyla oluşturdukları metinler, edebî tür bazında ve türlere dağılım

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme-İzlemeye Dayalı Metin Üretme...

oranlarına göre belirlenmiştir. Tablo 2’den de görülebileceği gibi söyleşi türünden 3; deneme, öykü, şiir türlerinden 2’şer ve köşe yazısı, anı, mektup, günlük, biyografi ve otobiyografi türlerinden de 1’er olmak üzere toplam 15 yazma ürünü incelenmiştir.

Tablo 3. İncelenen Metinlerin Metni Oluşturan Unsurlar Açısından Nitelikleri

İncelenen Metinler	Yazıyı (Metni) Oluşturan Unsurlar					Toplam Puan	Katılımcı Puanı Genel
	Konu/Tema	Amaç	İleti/Tez	Üslup	Plan		
KM ¹ (K ₆₀)	5	5	5	5	5	100	
KM ² (K ₄₂)	5	4	5	3	4	84	
KM ³ (K ₇₉)	5	5	5	5	5	100	
KM ⁴ (K ₃₀)	5	4	4	4	3	80	
KM ⁵ (K ₅₈)	5	5	5	3	4	88	
KM ⁶ (K ₄₅)	5	5	5	5	5	100	
KM ⁷ (K ₅₅)	5	5	5	5	5	100	
KM ⁸ (K ₅₃)	5	5	5	5	4	96	91,46
KM ⁹ (K ₆₅)	5	5	5	5	4	96	
KM ¹⁰ (K ₂₉)	5	3	4	5	3	80	
KM ¹¹ (K ₅₀)	5	5	5	5	5	100	
KM ¹² (K ₇₁)	5	5	5	5	5	100	
KM ¹³ (K ₄₈)	5	5	5	5	5	100	
KM ¹⁴ (K ₇₄)	5	3	4	3	3	68	
KM ¹⁵ (K ₇)	5	3	4	4	4	80	
Toplam	20	17,86	18,93	17,86	17,06	18,16 (5: 17-20)	

Not: Ölçütlerin oluşturulmasında Göçer’in (2022, s. 128-136) “Yazıyı Oluşturan Öğeler” başlığı altında sıraladığı unsurlar baz alınmıştır. Derecelendirme: 5: (17-20) Çok iyi. 4: (13-16) İyi. 3: (9-12) Orta. 2: (5-8) Geliştirilebilir. (1-4) Zayıf. Puanlama: 5: (81-100). 4: (61-80). 3: (41-60). 2: (21-40). 1: (1-20)]

Tablo 3’ten de görülebileceği gibi incelenen metinler, metni oluşturan konu/tema, amaç, ileti/tez, üslup ve plan unsurları açısından incelenmiştir. İnceleme sonucunda üretilen metinlerin 17-20 dereceleme aralığında “5: çok iyi” kategorisinde yer aldığı görülmüştür. Değerlendirme sonucu elde edilen puanların toplamının genel ortalamasına (91,46 p.) bakıldığında üretilen metinlerin yazıyı (metni) oluşturan unsurlar açısından genel olarak yeterli ve nitelikli olduğu söylenebilir. İncelenen metinlerin yazıyı oluşturan unsurlar arasında en yüksek puan (20 p.) konu/tema alanında görülürken arasında en düşük puanın da planlamada (17,06 p.) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Metinlerin Üretim Süreçleri ve İçeriklerinin Yetizleme Tekniğine Uygunluklarının Görünümü

Metinlerin Yetizleme Tekniğine Uygunluğu

İncelenen Metinler	Konu: Konu seçimi kaynak materyalden hareketle yapılmıştır.	İçerik: İçerik yalnızca incelenen metin (ya da kaynak materyalin) çerçevesi içinde kalınmadan ve	Tür: Metnin yazıldığı edebi türün karakteristik özelliklerini taşımaktadır.	Tercih Edilen Anlatım Biçiminin Metin Türüne Uygunluğu:	Toplam	Katılımcı Genel Ortalaması
KM ¹ (K ₆₀)	4	4	4	4	100	
KM ² (K ₄₂)	4	2	4	4	88	
KM ³ (K ₇₉)	4	4	4	4	100	
KM ⁴ (K ₃₀)	4	3	2	2	70	
KM ⁵ (K ₅₈)	4	2	4	4	88	
KM ⁶ (K ₄₅)	4	4	4	4	100	
KM ⁷ (K ₅₅)	4	4	4	4	100	
KM ⁸ (K ₅₃)	4	3	4	4	94	90
KM ⁹ (K ₆₅)	4	3	4	4	94	
KM ¹⁰	4	2	4	4	88	
KM ¹¹	4	3	4	4	94	
KM ¹²	4	2	4	4	88	
KM ¹³	4	4	4	4	100	
KM ¹⁴	4	2	2	2	64	
KM ¹⁵ (K ₇)	4	1	4	4	82	
Toplam	25,00	18,20	23,40	23,40	22,50 (4: 20-25)	

Not: Ölçütler Göçer'in (2012) Günay (2007) tarafından verilen açıklamalar doğrultusunda sıraladığı alanlar baz alınarak oluşturulmuştur. [Derecelendirme: 1: (1-7) Geliştirilebilir. 2: (8-13) Orta. 3: (14-19) İyi. 4: (20-25) Çok iyi. Puanlama: 1-25: 1; (26-50): 2; 51-75: 3; 76-100: 4]

İncelenen metinlerin yetizleme tekniğine uygunluğunun görünümüne bakıldığında; konu, içerik, metin türü ve tercih edilen anlatım biçiminin metin türüne uygunluğu açısından incelenmesi sonucunda katılımcı puanlarının genel ortalaması 90 puan ve 76-100 aralığında olup “4: Çok iyi” kategorisinde yer aldığı görülmüştür. Tablo 4'ten de görülebileceği gibi incelenen metinlerin; *konu, tür ve tercih edilen anlatım biçiminin metin türüne uygunluğu* ölçütlerine göre 20-25 dereceleme aralığında olup “4: çok iyi” kategorisinde yer almaktadır. Dereceleme aralığına göre en düşük olan ölçüt alanı ise, *içerik* olup 14-19 dereceleme aralığında ve “3: İyi” kategorisinde yer almıştır.

Tablo 5. İncelenen Metinlerin Genel Olarak Niteliklerinin Görünümü

Değerlendirilen Metinler	Yazma Becerisi Değerlendirme Ölçeği (Yazılı Anlatımı Puanlama Anahtarı)*						Katılım -ci Genel Ortalaması
	Plan fikri (başlık, giriş, gelişme, sonuç, yazının güzelliği, sayfa düzeni)	Olaylara bakış açısı; duygu, düşünce, gözlem, izlenim ve tasarımlardan yararlanma	Anlatımda duruluk ve doğallık; kelime ve cümle bilgisi	Konuyu anlama, orijinal örneklerle açıklama; paragraflar arası anlam bütünlüğü...	Yazım ve noktalama	Toplam Puan	

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme-İzlemeye Dayalı Metin Üretme...

KM ¹ (K ₆₀)	5	5	5	5	5	100	
KM ² (K ₄₂)	5	4	5	4	5	92	
KM ³ (K ₇₉)	5	5	5	5	5	100	
KM ⁴ (K ₃₀)	5	5	5	4	5	96	
KM ⁵ (K ₅₈)	5	4	5	4	5	92	
KM ⁶ (K ₄₅)	5	5	5	5	5	100	
KM ⁷ (K ₅₅)	5	5	5	5	5	100	
KM ⁸ (K ₅₃)	5	5	5	5	4	96	93,86
KM ⁹ (K ₆₅)	5	5	5	3	5	92	
KM ¹⁰ (K ₂₉)	5	4	5	4	5	92	
KM ¹¹ (K ₅₀)	5	5	5	5	5	100	
KM ¹² (K ₇₁)	5	5	5	5	5	100	
KM ¹³ (K ₄₈)	3	5	5	5	5	92	
KM ¹⁴ (K ₇₄)	4	3	3	2	4	64	
KM ¹⁵ (K ₇)	4	4	5	5	5	92	
Toplam	18,93	18,40	19,46	17,60	19,46	18,77 (17-20: 5)	

*Göçer'in (2005) geliştirdiği Yazma Becerisi Değerlendirme Ölçeği (akt. Göçer, 2018a, s. 266).
[Derecelendirme: 5: (17-20) Çok iyi. 4: (13-16) İyi. 3: (9-12) Orta. 2: (5-8) Geliştirilebilir. (1-4) Zayıf. Puanlama: 5: (81-100). 4: (61-80). 3: (41-60). 2: (21-40). 1: (1-20)]

Tablo 5'ten de görülebileceği gibi yazılı anlatımı puanlama anahtar ölçütlerine göre katılımcı puanlarının genel ortalaması 93,86 olup genel olarak "Çok iyi" kategorisinde yer aldığı ve oluşturulan metinlerin nitelikli olduğu ifade edilebilir. Yazılı anlatımı puanlama anahtarında bulunan 5 ölçütün de 17-20 aralığında yer aldığı ve tüm ölçütlere göre ortaya çıkan derecelendirme puanlarının ortalamasının 18,77 ile "5: Çok iyi" dereceye sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

TRT Ömür Dediğin Programına dayalı metin oluşturma çalışmalarında Türkçe öğretmeni adaylarının ürettikleri metinlerin türlere dağılımlarına bakıldığında en çok sohbet-söyleşi (%32,18); deneme (%25,28); öykü (%11,49) ve şiir (%9,20) olduğu görülmektedir. En çok üretilen türler sıralamasında ilk dört sırada yer alan bu türlerin tercih edilmesinde farklı sebepler olabilir. Ürettikleri metinlerde tür tercihlerini etkileyen en önemli sebepler arasında adayların tür farkındalık durumları ve kaynağın içeriğinin onları duygu yoğunluğuna ve derin düşünmeye sevk etmesi gösterilebilir. Genelde belli bir hayat tecrübesine sahip yaşlı kişilerin konuşturulduğu Ömür Dediğin Programı, dinleyicileri duygu yoğunluğuna ve çok boyutlu düşünmeye sevk etmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak zihinlere çağrışan duygu ve düşünceleri yansıtabilecek en iyi tür tercih edilmektedir. Ancak sahip olunan tür bilgisi kaynağın oluşturduğu duygu ve düşünceleri ortaya koymaya uygun olan ve/veya duygu ve düşünceleri en iyi şekilde dile getirmeye zemin sunan türü seçip seçmemeye yönelik bir tercihle baş başa bırakılmaktadır.

Tür Farkındalığı ve Eğitsel Değeri

Edebî eserlerin biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrıldığı çeşitlere tür denilmektedir ve edebiyat türleri değişmeyen yazı kalıpları değildir. Toplumlarda zamanla kendini gösteren değişiklikler yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına, bunların yazıya yansımaları da yeni türlerin doğmasına yol açmıştır (Kavcar vd., 2007, s. 70). Gökçe'ye (2015, s. 16) göre, bir metnin/yazının türünü belirleyen iki önemli ölçütten söz edilebilir: Biçim özellikleri ve konu. Bu bakımdan metin türlerinin sınıflandırmasında konuya ve biçim özelliklerine bakılır.

Metinlerin taşıdıkları özelliklere göre farklı türlere ayrılması ve bu özelliklerin okur ve yazarlarca bilinmesi onların anlama ve anlatma becerilerini etkili ve verimli bir şekilde kullanabilmelerine hazırbulunmuşluk sağlamaktadır. Daha açık bir söyleyişle tür farkındalığına sahip olmak; bilgilendirici, edebî ve sanatsal metinlerin okunmasında, anlamlandırılmasında, farklı amaç ve ihtiyaçlar doğrultusunda farklı özelliklere sahip zengin içerikli metinlerin üretilmesinde, farklı içerikteki metinlerin oluşturulması sürecinde sözü ve yazılı ifade gücünün etkin kılınmasında oldukça işlevsel bir değere sahiptir.

Dil eğitiminde tür farkındalığına sahip olmak dilin kullanım imkânlarını görmenin; onun inceliklerini, özellik ve güzelliklerini deneyimlemenin avantajlarına sahip olmak demektir. Diğer bir deyişle dilin özelliklerinin, inceliklerinin ve kullanım imkânlarını farklı tür metinlerde okuyarak görmek, farklı tür metinlerle yazarak göstermek önemli bir ayrıcalığa sahip olmak demektir. Dil eğitimi ve öğretiminde öğrencilerin duygu, düşünce, hayal, istek, tasarı ve yaşanmışlıklarını dile getirirken uygun metin formatını kullanmaları büyük önem taşımaktadır.

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarının TRT Ömür Dediğin programını kaynak olarak dinleyip-izleyerek yetizleme tekniğiyle 10 farklı türden metin oluşturdukları görülmüştür. Bu durum katılımcıların tür farkındalığına sahip oldukları şeklinde bir kanaati canlandırmaktadır. Ayrıca, oluşturulan metinlerin yaklaşık %80'ini (87 metinden 68 tanesi) söyleşi, öykü, şiir ve deneme türünde yoğunlaşmış olması da kaynak materyale uygun türün seçimi bağlamında -tür farkındalığı açısından- anlamlı bulunmuştur. Zira Ömür Dediğin programına konuk olan katılımcıların konuşmaları çoğunlukla duyguyu depreştiren ve düşündürülen içeriktedir.

Oluşturulan metinler yazıyı (metni) oluşturan temel unsurları karşılaması açısından 17-20 dereceleme aralığında ve "5: Çok iyi" kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların puanlarının genel ortalamasına (91,46) göre üretilen metinlerin yazıyı oluşturan unsurlar açısından çok iyi olduğu söylenebilir. Metinlerin yazıyı oluşturan unsurlar arasında en yüksek puan konu/tema alanında en düşük puan ise plan alanında oluştuğu görülmektedir.

Metinlerin; konunun kaynak materyalden hareketle seçilmiş olması, içeriğin yalnızca incelenen metin -ya da kaynak materyalin- çerçevesi içinde kalınmadan ve başka verilerle desteklenerek zenginleştirilmesi ve kullanılan anlatım biçiminin üretilen metin türüne uygun olması gibi yetizleme tekniğine uygunluğu için alınan (konu, içerik, metin türü ve tercih edilen anlatım biçiminin metin türüne uygunluğu) ölçütlerine göre "4: Çok iyi" kategorisinde yer almıştır. Üretilen metinlerin, "yalnızca incelenen metin -ya da kaynak materyalin- çerçevesi içinde kalınmadan ve başka verilerle desteklenerek zenginleştirilmiş olması" şeklinde belirtilen içerik özelliği dereceleme aralığında en düşük olan ölçüt alanı olmuştur.

Yazılı anlatımı puanlama anahtarında bulunan tüm dereceleme aralıklarında puanların ortalaması “5: Çok iyi” dereceye sahiptir. Üretilen metinlerin Yazılı Anlatımı Puanlama Anahtarı ölçütlerine göre katılımcı puanlarının genel ortalaması 93,86 olup oluşturulan metinlerin nitelikli olduğu ifade edilebilir.

Öneriler

Türkçe-Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin gerçekleştirecekleri yazma eğitimi çalışmaları süreçlerinde hedef kitlelerine ‘kompozisyon’ yaz(dır)ma yerine ‘tür odaklı yazma’, kazandıracakları temel anlayış olmalıdır. Bunun için edebi türlerin karakteristik özellikleri kavratılarak öğrencilerin tür farkındalığına sahip olmaları sağlanmalıdır.

Türkçe öğretmenliği programlarında lisans düzeyinde verilen yazma eğitimi derslerinde öğretmen adaylarına yazıyı oluşturan temel unsurlar ile ilgili yeterli hazırbulunmuşluk sağlanmalı, özellikle ortaokul öğrencilerinde yazma becerisine olan olumsuz algının giderilmesi ve yazabileceğine dair inancın güçlendirilmesi için yaşamın içinden ve onların özne olduğu konuların seçilmesinin farkındalığı kazandırılmalıdır.

Öğretmen adaylarına verilen yazma eğitimi derslerinde dil becerilerinin tümleşik dil öğretimi yaklaşımıyla kazandırılıp geliştirilmesi anlayışının kazandırılması gerekir. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının dinleme-izlemeye dayalı metin üretme çalışmaları yanında okuma ve konuşma becerileriyle eş bütünleşmeyi sağlayacak tamamlayıcı ve bütünsel eğitim yaklaşımlarını hayata geçirmeye yönelik uygulamalarla deneyim sahibi olmaları sağlanmalıdır.

Yetizleme tekniğinde “yalnızca incelenen metin -ya da kaynak materyalin çerçevesi içinde kalınmadan ve başka verilerle desteklenerek zenginleştirilmiş olması” ölçütüne göre üretilen metinlerin içeriğinin dereceleme aralığında düşük olması dikkat çekicidir. Bundan dolayı yetizleme tekniğiyle yapılan yazma eğitimi çalışmalarında üretilen metinlerin içerik zenginliğine sahip olmaları için kaynak materyalin sınırları dışına çıkılmasına ve ortaya çıkarılan metinlerarasılık özelliği taşımaya önem verilmelidir.

Kaynakça

Akdağ, A. A. (2022). *6. sınıf öğrencilerinin ingilizce dersinde dinlediğini-okuduğunu anlama ve yazma becerilerine ulaşma düzeyi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aybek, E. C. (2019). Durum çalışmaları (ss. 323-342), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: A. Arı). Konya: Eğitim Yayınevi.

Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Göçer, A. (2010). Eğitim fakültesi öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin süreç yaklaşımı ve metinsellik ölçütleri ekseninde değerlendirilmesi (Niğde Üniversitesi Örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 271-290.

Göçer, A. (2012). Türkçe öğretmen adaylarının yetizleme çalışmalarıyla oluşturdukları metinlerde öngönderim ve artgönderim kullanımının görünümü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 241-254.

Göçer, A. (2018a). *Türkçe Eğitiminde ölçme ve değerlendirme* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Göçer, A. (2018b). Temel dil becerilerinin birbirleriyle ilişkisi ve bireyin anlam evreninin gelişimi ve gerçek yaşam becerileri açısından önemi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 40-50.

Göçer, A. (2022). *Yazma uğraşı-Yazma eğitimi* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaacılık.

Gökçe, B. (2015). Metin ve metin türlerinin eğitimde kullanımı (ss. 13-27), *Etkinliklerle hafta hafta yazılı anlatım* (Editörler: İşcan, A. ve Baskın S.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Günay, V. D. (2007). *Metin bilgisi* (3. Baskı). İstanbul: Multilingual Yayınevi.

Hillocks, G. Jr. (1987). Synthesis of research on teaching writing. *Educational Leadership*, May 1987, 71-82.

Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi* (22. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kavcar, C.; Oğuzkan, A. F. ve Aksoy, Ö. (2007). *Yazılı ve sözlü anlatım* (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Murray, D. M. (1980). Writing as process: How writing finds its own meaning. In T. R. Donovan and B. W. McClelland (Eds.). *Eight Approaches to Teaching Composition*. Urbana, IL: National Council of Teachers of English.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Öğretmen Adaylarının Ürettikleri Metinlerden Örnekler

Örnek Metin 1. Yetizleme Çalışmasıyla **Deneme** Türünde Oluşturulmuş Metinlerden Bir Örnek: (K30) ‘**Acı Veren Bekleyiş**’ Adlı Çalışma

K30 (Deneme)

ACI VEREN BEKLEYİŞ

Hayatta herkesin yolu, acısı, gayesi farklı. Kimisi ömrünü istediği gibi sürdürürken kimisi de “keşkelerle”, “Sonumuz ne olacak?” diye düşünerek geçiriyor. Ayşe teyze de hayatını böyle sorgulayarak geçirenlerden. Evet, hepimizin bir kaygısı var ama o sırf kendisi için değil canının parçası için de endişe ediyor. Yaşlı olmasına rağmen küçük yaşta hastalanan kızına tek göz odada bakıyor, yaşamını onunla geçiriyor. Kızını, kendisi öldükten sonra onun ne yapacağını, hayatına nasıl devam edeceğini düşünüyor hep. Gece - gündüz demeden mutlu olduğu bir anda bile cevabını veremediği bir soru zihnini kurcalıyor.

Her çocuk annesinin kıymetlisi, Ayşe teyzenin kızı ise onun yoldaşı, acısını paylaştığı, sabahtan akşama kadar “Nereye gideceğiz, ne olacağız?” diye birlikte ağladığı dert ortağı...

İnsan hayatta en çok şüphesiz kendini, bir anne ise her şeyden önce

Örnek Metin 2. Yetizleme Çalışmasıyla **Sohbet** Türünde Oluşturulmuş Metinlerden Bir Örnek: (K42) ‘**Ömür Dedğin**’ Adlı Çalışma

K42 (Sohbet)

Ömür Dedğin!

Bilecik Söğüt'te yaşayan, 10 yıldır Alzheimer hastası karısına bakan 84 yaşındaki Mustafa amca, “Evimin gülü, başımın tacı, bu dünyada bana Allah'ın emaneti ne yapsam azdır” diyor. Mustafa T. t, tüm insanlığa, vefa, sevgi, insanlık dersi verecek hayat hikayesini Ömür Dedğin' de anlatıyor.

...

Allah'ın şükreden elindekiyle yetinen kullarının yanında olduğuna çok inanıyorum. Elindekiyle yetinmeyip daha azına bile muhtaç olan insanlar var çevremizde. İzlediğim videodaki amca yaşı ilerlemesine karşın karısından ilgisini eksik etmeyen ve varlığına şükreden pırlanta gibi bir insan.

İnsan daha başka ne ister ki sevdikleri yanındayken, ocağında yemeği pişerken. Günümüzdeki sorunlar hep insanların bir tık daha fazlası olsun istemesinden. Elbette iyisi olsun isteriz ama bunu ihtiyaç dahilinde değil de daha çok sosyal medyanın insanlara empoze ettiği düşünceyle yapar olduk. Allah izlediğim ailedeki samimi insanlara ömür boyu birlikte daha mutluluklar nasip etsin. Mutlulukları daim olsun ve biz de aile ilişkilerimizde bu kadar sadık ve birbirimize saygılı olalım.

Örnek Metin 3. Yetizleme Çalışmasıyla **Öykü** Türünde Oluşturulmuş Metinlerden Bir Örnek: (K45) ‘**Yaseminler Tüterken**’ Adlı Çalışma

K45 (Öykü)

YASEMİNLER TÜTERKEN

Karanlık bastırıyor. Dışarı sî lâl olmuştu sanki. Sadece sessizliğin uğultusu duyuluyor. Tek ben miydim ki yolculuğa çıkan. Kimsecikler yok istasyonda. Bu sessizliğe rağmen hava ne kadar da güzel. Rüzgâr naif bir şekilde sanki yüzümü okşuyor. Rüzgâr estikçe burnumu gıcıklayan bu güzel koku da ne? Evet, evet hatırladım. Galiba yasemin kokusu. Havada yasemin kokusu var. Ahh, yaseminlerin böyle güzel tıttüğünü bilmezdim doğrusu. Adeta insanı kendinden geçiriyor. Peki, ayın ışığına ne demeli. Sahi ay hep böyle parlak mıydı? Yoksa ben bu şehirden gidiyorum diye bana veda busesi mi veriyor? Yoksa gidiyorum diye seviniyor mu?

Trenin gelmesine daha yirmi dakika var. Bir ses duyuldu. Evet, biri geldi. Bilet alıyor galiba içerisini tam göremiyorum. Birazdan buraya gelir, dışarı sî bu kadar güzelken istasyon içinde oturamaz sanırım. Evet geliyor.

Saçları ne kadar siyah ve uzun, mavi elbisesi de ay ışığında çok güzel gözüküyor. Rüzgâr estikçe dalgali

Örnek Metin 4. Yetizleme Çalışmasıyla **Mektup** Türünde Oluşturulmuş Metinlerden Bir Örnek:
(K71) 'Ey Ömür' Adlı Çalışma

Ey Ömür,
Ömürler var çeşit çeşit... Kimi bağda bahsedek belyor yine oralarda bitiyor; kimi kitaplarda, ilimle, bilimle geçiyor yine öyle bitiyor. Kimi müziğe adıyor ömrünü kimi edebiyata kimi ise insan yetiştirmeye...
Ömür bir yoldaşla geçiyor. Yoldaşlar var çeşit çeşit... Yol zor mu? Yoldaş kolaylaştırır. Yol dikenli mi? Yoldaş sırtlandır. Yol yormuyorsa yoldaşın sayesinde. Kiminin ömrü kendini yarı yolda bırakacak olanla geçiyor, kiminin ömrü kendini katedecek kişiyle geçiyor. Kiminin ömrü ise 10 yıldır Alzheimer hastası olan karısına bakan, "Evimin gücü, başımın tacı, bu dünyada beni Allah'ın emaneti, ne yaparsam aadır." diyen 84 yaşındaki Mustafa amca gibi biriyile geçiyor.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.